

■ GENDER EQUALITY, SENSE OF BELONGING, BOTH? ■ EGALITATEA DE GEN, SIMȚ AL APARTENENȚEI, AMBELE?

■ *Through this paper I examine some aspects of Romani women activism in the context of the discourse on gender equality in the mainstream civil society in Romania. Looking at the roots of the Romani women movement I zoom on specific elements that have defined the development/under-development of the Romani women movement. I examine the intensity of the discourse by cross-examining the message, goal setting ability, strategy and attitude of the women engaged in the Romani women movement. Finally I argue that in an under-resourced and thus under-developed field such as the Roma rights activism, the voice of those advocating for gender equality has insofar been weak and failed to generate significant change. I conclude that the challenge that Roma women*

■ *În acest articol analizez câteva aspecte ale activismului femeilor rome în contextul discursiv al egalității de gen din curentul principal al societății civile din România. Abordând rădăcinile mișcării femeilor rome mă concentrez asupra elementelor specifice definitorii ale dezvoltării, subdezvoltării acestor mișcări. Analizez intensitatea discursului prin examinarea mesajului, a abilității de a formula obiective, a strategiei și atitudinii persoanelor angajate în mișcările femeilor rome. În final argumentez că într-un domeniu subdezvoltat și caracterizat de lipsa resurselor cum este cel al activismului pentru drepturile romilor, vocea celor care promovează egalitatea de gen a rămas slabă și nu a reușit să genereze schimbări semnificative. În concluzie afirm că activismul femeilor rome trebuie să ia în*

■ *Ane Kado papirosa me lav sam pala vare-save dikhimata pala o aktivismo e rromniango pe baza e lungo-sfatosko pal o egaliteto pal o fialo ade e mashkarudni civilno societeta ande Romunia. Te dikhasa pala e reza e rromniango ando rromano vazdimos, me dikhav maj pashe pal e specifico butya save kerel o vazdipen/bi-vazdipen e rromniango ando rromano vazdimos. Me dikav sar si vi e zor so si e lungone-sfatoske e dikhimosa pala o mesajo so jail maj dur,e zor sar shionpenge e anglune butya so mangel te keren, angle dikhimos thaj e e zor e jiuviango andar e rromniango vazdimos.E paludni vorba si ke ande jiekh cioreslovadi thaj ciores vazdini problema sar si o aktivismo pal o ciacimos e rromengo,o glaso kodolengo so mashkaren pala o egaliteto pal o fialo, ji akana sas buth kole thaj pele karing o kerdimos varesave-butyang o thaj*

activists also need to address is the emancipation of the Romani women from the imperatives of tradition, for the purpose of activism is to generate change for the better for individuals as well as for community. Equally important is that Romani women assure fellow Romani activists that this drive for gender equality is not pursued at the expense of loss of identity.

considerare provocarea lansată de emanciparea femeilor rome de la imperativele tradiției pentru că scopul activismului este transformarea comunităților și indivizilor. La fel de important este asigurarea activiștilor romi că promovarea egalității de gen nu implică pierderea identității.

the pharuvén vareso baro. E paluni vorba so phenav si ke e butyi so beshel angla e rromnea aktivistura thaj trebal te kherelpe, trebal dine maj dur e emancipatia, o vazdimos e rromniango katar o imperative pal e tradicia, o angluno kotor ando aktivismo si the anel nevi pe andr o mishtimos e jienengo sar vi andar e komuniteta. Sa kadea important si the kheren butyi khetane thaj te avel phandimos mashkar e rromnia thaj e rromane aktivistura kado te ingerel karing o egaliteto mashkar o fialo (mursh thaj jiu vlea) so naj ingerdo ji ko hasarimos pala o identiteto.

■ Through this paper I will try to examine some aspects of Romani women activism in the context of the discourse on gender equality in the mainstream civil society in Romania. Looking at the roots of the Romani women movement I shall zoom on specific elements that have defined the development/underdevelopment of the Romani women movement. I shall examine the intensity of the discourse by cross-examining the message, goal setting ability, strategy and attitude of the women engaged in the Romani women movement. Finally I shall argue that in an under-resourced and thus under-developed field such as the Roma rights activism, the voice of those advocating for gender equality has insofar been weak and failed to generate significant change.

Looking at the mainstream activism in Romania, a need for a gender equality discourse has been often forced by male politicians and public figures through episodes which imposed strong reactions that unex-

■ Prezenta lucrare reprezintă o analiză proprie a principalelor aspecte ale activismului femeilor rome în sfera și în contextul egalității de gen, la nivelul societății civile din România.

Plecând de la originile mișcării femeilor rome, voi încerca să accentuez elementele specifice și etapele distincte care au definit și influențat dinamica procesului de emancipare a femeilor rome. Voi examina intensitatea discursului feminist din cadrul comunității rome prin analiza încrucișată a mesajului, a abilității de stabilire a obiectivelor, a strategiei și a atitudinii activistelor implicate în mișcarea femeilor rome.

În final, voi argumenta de ce în cadrul unui domeniu cu resurse limitate și, în consecință, sub-dezvoltat, cum este activismul pentru drepturile romilor, vocea celor care pledează pentru egalitatea de gen a fost slabă până acum și nu a reușit să determine schimbări majore.

În ceea ce privește activismul la nivelul societății românești în general, necesitatea unui discurs pe tema

■ GENDER EQUALITY, SENSE OF BELONGING, BOTH?
■ EGALITATEA DE GEN, SIMȚ AL APARTENENȚEI, AMBELE?

pectedly hesitated to show up due to the fact that in terms of strong voices, there is a problem at the level of Romanian society in relation to women participation, activism included.

A predominantly solitary and permanent voice on this issue is professor Mihaila Miroiu, who noted in an article in "Revista 22" in 2006¹ that men "... consider women "only for diversity" in the political scenery and say they don't take women into account when it comes to political competition (the Romanian President). In case they don't send or recommend them to "practice prostitution", they recommend them to "take care of the household" (the chief of the opposition party)."

It has to be acknowledged that such a decision to work on gender equality is an unrewarding, as on one hand ones has to face a predominantly masculine public, political sphere (as can be seen in the representation of women in the Parliament and government, as well as in the gender equity issue on political parties' agenda) as well as the public opinion reactions (see the online readers' reactions to Miroiu's article which are not encouraging as well "for power, women are capable of everything", "women get into politics only verified by their bosses").

Bringing similar arguments, Adriana Saftoiu, journalist and former spoke person for Romanian Presidency, concluded also that women remain in opposition with politics due to an existing sexist public discourse „women have nothing to do with politics or, softly, public space is not made for women². Similarly, Romanian women representatives in the politi-

egalității de gen a fost evidențiată și forțată adesea de politicieni și de alte persoane publice, prin atitudini care impuneau reacții puternice de condamnare, ce au ezitat, în mod neașteptat, să apară.

Consider că lipsa atitudinilor, reacțiilor de dezaprobar față de reacțiile denigratoare la adresa femeii în general reprezintă consecința nefastă tocmai a faptului că în materie de voci puternice, există o problemă la nivelul societății în ansamblu, mai ales în ceea ce privește participarea și susținerea efectivă a femeilor, inclusiv din perspectiva activismului.

O voce constantă, predominant solitară, în această problemă este profesoara Mihaela Miroiu, care în articolul din „Revista 22” din 2006¹ remarcă faptul că bărbații „...consideră femeile „pete de culoare” în peisajul politic și spun că nu se consumă pe lupta electorală cu femeile (președintele). În cazul în care nu le trimit pe „centură”, le trimit la cratiță (seful opoziției)”.

Trebuie recunoscut că, pentru orice femeie, decizia de a-și sacrifica energia pe altarul luptei pentru egalitate de gen reprezintă o provocare foarte greu de cuantificat, având în vedere că trebuie să reușească într-o lume a bărbaților, mai ales dacă ne referim la scena politică, unde reprezentarea echitabilă a femeilor și agendele partidelor politice referitoare la egalitatea de șanse între femei și bărbați, par a fi încă „lecturi la prima vedere a unor texte din altă galaxie”. Nu în ultimul rând, reacția opiniei publice generale potrivit căreia „femeile sunt capabile de orice pentru putere”, „femeile intră în politică numai verificate de șefii lor” (reacții la articolul online al Mihaelei Miroiu), trasează limitele clare ale unei societăți a cărei coloană vertebrală este construită pe principii ultra patriarhale.

¹ <http://www.revista22.ro/femeile-si-liberalismul-yoghin-2599.html>

² Adriana Saftoiu, Le monde diplomatique, <http://www.monde-diplomatique.ro/Femeia-in-politica.html>

¹ <http://www.revista22.ro/femeile-si-liberalismul-yoghin-2599.html>

cal parties such as Gabriela Cretu or Sulfina Barbu³ bring in the public discourse the lack participation of women in public life.

Beside that there are several reactions from non-governmental organization specialized on gender equality or human rights in general, which also remained widely unheard; present only on NGOs websites, reports and communications. I am referring to the Centre Partnership for Equality press release condemning the statement of a Romanian politician, Ludovic Orban "*You need not lay in no Boss' bed, if you want to get in important public positions*"⁴ but also to Romani CRISS case against the Romanian President for sexist and racist statement against a journalist in 2007. The second case kept the public attention to the fact that the Romanian president was involved, not to the issue as such!

As we can observe, this field has been under-resourced, the voice of women activists remains with little echo from the general public; not to mention issues related specifically to minorities' women. My hypothesis, based mostly on empirical observations, would be that it's hard for one gender activist to speak out about gender issues, as part of the general picture of human rights; furthermore, it would be risky and a proof of boldness for the same gender activist to include in the discussion minority women, such as, for instance Roma women – part of an general "unwanted" minority group such as Roma!

Along with that there is also a tendency to avoid a discourse on specific Roma women issues, as a sign of respect for Roma minorities in some cases (consid-

Aducând argumente similare, Adriana Săftoiu, jurnalistă și fostă purtătoare de cuvânt a Președinției României a concluzionat că femeile rămân la distanță față de politică datorită unui discurs public sexist „*femeile nu au legătură cu politica sau, mai blând, spațiul politic nu li se potrivește femeilor*”². În mod similar, reprezentantele femeilor române în partidele politice, ca de exemplu Gabriela Crețu sau Sulfina Barbu³ aduc în discursul public tema lipsei participării femeilor în viața publică.

În plus, exista reacții ale unor organizații non-guvernamentale specializate și active în sfera egalității de gen sau a drepturilor omului în general, care, prezente numai pe website-urile ONG-urilor, în rapoarte și notificări, au rămas necunoscute la scară mai largă.

Mă refer atât la comunicatul de presă al Centrului Parteneriat pentru Egalitate, care condamnă declarația unui politician român, Ludovic Orban („*Nu trebuie să treci prin patul nici unui șef, dacă vrei să ajungi în funcții publice importante*”⁴), cât și la cazul Romani CRISS împotriva președintelui României, în care sunt condamnate declarațiile sexiste și rasiste la adresa unei jurnaliste, datând din 2007. Cel de-al doilea caz a rămas interesant pentru public datorită faptului că era implicat președintele României, nu datorită problemei în sine!

Așa cum puteți observa, în acest domeniu vorbim, pe de o parte, de un deficit de resurse, pe de alta parte, vocile femeilor activiste sunt încă slabe și au prea puțin ecou pentru publicul general; ca să nu mai menționez problemele relaționate direct cu femeile aparținând minorităților, specific femeilor rome.

Ipoteza mea, bazată în cea mai mare parte pe observația empirică, ar fi că este dificil pentru o activis-

³ <http://www.monde-diplomatique.ro/Gabriela-Cre-u-i-Sulfina-Barbu.html>

⁴ <http://www.cpe.ro/romana/>

² Adriana Saftoiu, Le monde diplomatique, <http://www.monde-diplomatique.ro/Femeia-in-politica.html>

³ <http://www.monde-diplomatique.ro/Gabriela-Cre-u-i-Sulfina-Barbu.html>

⁴ <http://www.cpe.ro/romana/>

■ GENDER EQUALITY, SENSE OF BELONGING, BOTH?
■ EGALITATEA DE GEN, SIMȚ AL APARTENENȚEI, AMBELE?

ering important that Roma women themselves should deal with them), ignorance or as a lack of clear vision, approach and solutions in other cases. The political context is not very favorable but should create more bounds between two movements: Roma and gender, considering that in the present government, out of 19 ministers there are only 3 females occupying minister positions and just 3 out of 13 secretaries of state are women; there are no Roma ministers in the Romanian Government⁵ and only two Roma males hold MP positions⁶!

All those mentioned above, reflects also the Romanian population perception of the existence of discrimination of women as only 7% considered that women might be significantly discriminated⁷ in Romania, as stated in the 2008 survey "Perception and attitudes of Romanian population towards discrimination".

Having this environment in mind, we may analyze now how the Roma women movements fits or differs from it. The so called Roma movement started to be shaped in 1971 while the first international Roma

tă de gen să vorbească despre problemele legate de egalitatea între femei și bărbați, ca parte din ansamblul general al drepturilor omului.

Cred că, în acest caz, ar risca foarte mult, însă, dacă ar reuși să includă în discurs și problemele femeilor aparținând minorităților, cum ar fi de exemplu femeile rome, parte a unui grup „nedorit” de opinia publică în general. Pentru activista respectivă ar fi și o dovadă incontestabilă de îndrăzneală și o victorie care ar deschide noi orizonturi!

În același timp, există și o tendință de a evita discursurile (sau pasajele) referitoare la problemele specifice ale femeilor rome, fie ca un semn de respect sau din pură indiferență pentru minoritatea romă în unele cazuri (considerând ca este de datoria femeilor rome să se ocupe de propriile probleme), fie din lipsă de viziune, abordare și soluții clare în alte cazuri.

Contextul politic actual nu este foarte favorabil, însă ar trebui să creeze mai multe legături între două mișcări: cea romă și cea a egalității de gen (chiar dacă în cadrul minorității rome cele două „mișcări” se suprapun), luând în considerare că în cadrul guvernului actual, din 19 ministere există numai 3 în care femeile ocupă funcția de ministru și doar 3 din 13 secretarii de stat sunt femei; în Guvernul României⁵ nu există miniștri romi și numai doi bărbați romi dețin funcția de membru al parlamentului⁶!

Toate faptele evocate mai sus reflectă, de asemenea, percepția populației din România referitoare la existența discriminării femeilor. Numai 7% dintre participanții la sondajul "Percepția și atitudinea populației din România referitoare la discriminare", realizat în 2008, au considerat că femeile sunt semnificativ discriminate⁷ în România.

⁵ http://www.gov.ro/cabinet__c711p1.html

⁶ www.cdep.ro

⁷ 2008 Gallup opinion Poll " *Perception and attitudes of Romanian population towards discrimination*" http://www.cncd.org.ro/files/file/Sondaj_discriminare_2008_CNCD.pdf

⁵ http://www.gov.ro/cabinet__c711p1.html

⁶ www.cdep.ro

⁷ Sondaj al opiniei publice Gallup "Percepția și atitudinile populației române față de discriminare". http://www.cncd.org.ro/files/file/Sondaj_discriminare_2008_CNCD.pdf

congress that took place in London⁸. More visible was after 1989 when Roma activists from SE and Central Europe won the right to express their identity. Still, after 20 years of Roma political mobilization, the movement is yet under-developed and enjoys little support from the Roma population at large. We are still observing that the Roma women's movement is an under-resourced field, with poor representation both at national and European level. Indeed the current stage that the Roma women's movement has reached is clearly reflected in the overall situation of the general Roma population compared to the other ethnic groups. As pointed out by various national, regional or global players, the overall dismal situation of Roma people has not changed significantly in the last two decades.

The foundations of the Romani women movement started, according to Nicoleta Bitu, one of the most preeminent Roma women activists, in 1994 when the first documented informal group of Roma women was established "during or for" the international congress

Luând în considerare aceste aspecte, voi analiza în continuare dacă metodele folosite de către femeile rome sunt similare sau diferă de acestea.

Așa numita mișcare romă a început să se contureze în 1971, în timpul primului congres internațional al romilor, care a avut loc la Londra⁸. Aceasta a început să fie mai vizibilă după 1989 când activiștii romi din Europa de Sud și Europa și-au câștigat dreptul de a-și exprima identitatea. Totuși, după 20 de ani de încercări de mobilizare politică și în cadrul comunității rome, mișcarea este încă sub-dezvoltată și se bucură de prea puțin sprijin din partea majorității populației rome. Observăm, de asemenea, faptul că mișcarea femeilor rome este un domeniu lipsit de resurse, cu reprezentare săracă atât la nivel național, cât și european.

Într-adevăr, stadiul curent atins de către mișcarea femeilor rome se reflectă în mod evident în situația generală a populației generale rome, prin comparație cu celelalte grupuri etnice. Așa cum s-a subliniat de către diverși actori naționali, regionali sau internaționali, situ-

⁸ The first World Romani Congress was organized in 1971 near London, funded in part by the World Council of Churches and the Government of India. It was attended by 23 representatives from nine nations (Czechoslovakia, Finland, France, Great Britain, Germany, Hungary, Ireland, Spain and Yugoslavia) and observers from Belgium, Canada, India and the United States. Five sub-commissions were created to examine social affairs, education, war crimes, language, and culture. At the congress, the green and blue flag from the 1933 conference of the General Association of the Gypsies of Romania, embellished with the red, sixteen-spoked chakra, was reaffirmed as the national emblem of the Roma people, and the song "Gelem, Gelem" was adopted as the Roma anthem. Usage of the word "Roma" (rather than variants of "gypsy") was also accepted by a majority of attendees.

⁸ Primul Congres Mondial al Romilor a fost organizat în 1971 lângă Londra, finanțat în parte de Consiliul Mondial al Bisericilor și de Guvernul Indiei. A numărat 23 de reprezentanți din nouă țări (Cehoslovacia, Finlanda, Franța, Marea Britanie, Germania, Ungaria, Irlanda, Spania și Iugoslavia) și observatori din Belgia, Canada, India și Statele Unite. S-au înființat cinci sub-comisii pentru examinarea problemelor sociale, educației, crimelor de război, limbii și culturii. În cadrul congresului, steagul verde și albastru de la conferința din 1933 a Asociației Generale a Țiganilor din România, împodobit cu o chakra în șaisprezece colțuri, a fost redeclarat ca fiind emblema națională a romilor și cântecul "Gelem, Gelem" a fost adoptat ca imn al romilor. Utilizarea cuvântului „rom” (mai degrabă decât varianta de „țigan”) a fost de asemenea acceptată de către majoritatea participanților; ca rezultat Comitetul Țigănesc Internațional (fondat în 1965) a fost redenumit Komiteto Lumniako Romano (Comitetul Rom Internațional).

■ GENDER EQUALITY, SENSE OF BELONGING, BOTH?
■ EGALITATEA DE GEN, SIMȚ AL APARTENENȚEI, AMBELE?

held in Seville, Spain. The group issued a “Manifest” calling for “opportunities for Roma women to be fully responsible of their cultural and traditional values, even when these represent obstacles for women’s freedom of expression”.

A comparison with the US women movement, where the first women’s rights convention held in Seneca Falls, New York, in 1848, was signed by 68 women and 32 men through a “Declaration of Sentiments”, enables us to cross-examine the foundation of the Romani women movement. Inspired by the American Declaration of Independence, the Sentiments demanded equality with men before the law, in education and employment. The first demand is transcending all the other; women need be given the right to vote. It is indeed important to note that while Roma women activist underlined traditional and cultural responsibilities, the signatories of the Declaration of Sentiments focused on demanding equality and rights⁹.

Indeed it would be unfair, looking back to the 1994 Manifest, to dismiss the Romani women activists of the Seville group as unwilling to generate change. The signatory Roma women demand for rights, demand for independence of decision in matters related to them is a significant one. Nevertheless the emphasis on responsibilities cultural and traditional values greatly dilutes and softens the language of the Manifest. The language chosen influenced the future of the discourse of the movement.

A coherent gender agenda focuses on ensuring rights that enable equal access to education, employment, public life. I see the Manifest of Roma women in 1994 as a clear acknowledgement of the situation

ația, în general, deplorabilă a populației rome nu a suferit modificări majore în ultimele două decenii. Conform Nicoletei Bițu, una dintre cele mai de seamă activiste de etnie romă, înființarea de către femeile rome a primului grup informal a avut loc în 1994, “în timpul sau pentru” congresul internațional desfășurat în Sevilla, Spania.

Grupul a emis un “Manifest” care pleda pentru “șansa femeilor rome de a fi pe deplin responsabile de rolurile lor culturale și asupra valorilor tradiționale, chiar atunci când acestea constituie obstacol în exprimarea femeii”.

O comparație cu mișcarea femeilor din Statele Unite ale Americii, unde prima conferință asupra drepturilor femeilor susținută în Seneca Falls, New York, 1848 a fost semnată de 68 de femei și 32 de bărbați printr-o „Declarație a Sentimentelor”, ne permite să examinăm resorturile care au dus la înființarea mișcării femeilor rome.

Inspirată de Declarația de Independență din America, Declarația Sentimentelor solicita egalitate cu bărbații în fața legii, în domeniul educației și al muncii. Prima dintre solicitări le întrecea pe toate celelalte: femeilor trebuia să li se acorde dreptul de a vota. Este important de luat în considerare că în timp ce activistele din rândurile femeilor rome subliniau responsabilitatea tradițională și culturală „chiar atunci când acestea constituie obstacol în exprimarea femeii”, semnatarii Declarației Sentimentelor se concentrau pe solicitarea egalității și drepturilor.⁹

Privind în urmă la Manifestul din 1994, ar fi nedrept să considerăm activistele din rândurile femeilor de etnie romă din grupul de la Sevilla ca nefiind dispuse să genereze schimbarea. Solicitarea de drepturi de către femeile rome semnatare, solicitarea libertății de decizie în probleme legate de acestea, este una semnificativă. Totuși, accentul pe responsabilități,

⁹ <http://www.infoplease.com/ipa/A0875901.html>

⁹ <http://www.infoplease.com/ipa/A0875901.html>

of the Roma Women. However I must contend that the “inability” of activists women to “revolutionize” the Roma women issue at that time is ingrained in the lack of courage to define the “opportunities for Roma women to be fully responsible for their cultural and traditional values” into “we insist that they (women) have immediate admission to all the rights and privileges which belong to them as citizens.”¹⁰

I perceive the decision taken by the Roma activist women to “dilute” their message to be owed to the dilemma existing in the general discourse on ethnic minorities: the conflict between human/individual rights and cultural/collective rights. Indeed the comparative softness of message put forward by the Romani women movement has been influenced by the rather conservative and tradition oriented discourse of male Romani activists during that period.

It is necessary to observe, while examining the influences on Romani women messages, agenda and goals, the very specific situation of the Roma at the time. Emphasis on cultural identity, community values and tradition came after an era of forced assimilation (communism in Romania since '90). The wider effects of this trend is reflected by, what I call the era of denial of Roma identity (census 2002¹¹). It is safe to assume that the actions of Roma activists, which reflected the transformations taking place in the Roma communities, influenced and shaped the “revolution” of the Roma women rights activists. Romani women could not but submit to the imperative need to keep the identity alive and thus underlined the importance of cultural values, tradition and the responsibilities

valori culturale și tradiționale diluează și slăbește în mare măsură limbajul manifestului.

Limbajul ales a influențat viitorul discursurilor mișcării. Un program coerent al luptei pentru egalitatea între femei și bărbați se concentrează pe asigurarea drepturilor care permit acces egal la educație, angajare pe piața muncii, viață publică.

Personal, consider că manifestul femeilor rome din 1994 reprezintă o recunoaștere clară a situației femeilor rome. În același timp trebuie să afirm că „incapacitatea” activistelor de a „revoluționa” mișcarea femeilor rome prin soluții concrete la problema femeilor rome în orice moment este impregnată în lipsa de curaj în definirea a ceea ce înseamnă „șansa femeilor rome de a fi pe deplin responsabile de rolurile lor culturale și asupra valorilor tradiționale” că „*insistăm ca ele (femeile) să beneficieze de toate drepturile și privilegiile care le aparțin lor ca cetățeni*”¹⁰.

Înțeleg decizia luată de femeile activiste rome de a-și „dilua” mesajul ca pe o consecință a dilemei existente în discursul general referitor la minoritățile etnice: conflictul dintre drepturile omului/individului și drepturile culturale/colective.

Într-adevăr, „blândețea” comparativă demonstrată de către mișcarea femeilor rome a fost influențată de discursul destul de conservator și orientat către tradiție al activiștilor romi din rândurile bărbaților, din acea perioadă.

Analiza influențelor asupra mesajelor, obiectivelor și programului femeilor rome nu se poate realiza fără a avea în oglindă situația specifică a comunității rome în general. Accentul asupra identității culturale, valorilor comunității și tradiției a venit după o epocă de asimilare forțată (comunismul în România după anii

¹⁰ Declaration of sentiments , <http://www.infoplease.com/ipa/A0875901.html>

¹¹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Romania>

¹⁰ Declaration of sentiments, <http://www.infoplease.com/ipa/A0875901.html>

■ GENDER EQUALITY, SENSE OF BELONGING, BOTH?
■ EGALITATEA DE GEN, SIMȚ AL APARTENENȚEI, AMBELE?

incumbent with them at the expense of strong and powerful message focused on individual rights.

Indeed Romani women activist have been aware of the sensitivities regarding the cultural heritage and the stereotypes around those. The fear of spreading stereotypes exists at activists level:

„we cannot put the finger on early marriages as a Roma issue, as early marriages have been a practice for a very long time and in various cultures. We face the risk of creating a stereotypes of this phenomenon. Our study, unless it is supported by the today reactions, will only contribute to enforcing the stereotypes”¹².

To illustrate the slow pace of transformations within the Romani women I shall turn to a fairly recently articulated message issued in 2006 during the EUMC round table with Romani Women, held on May the 3rd, 2006 in Bucharest, Romania. The Joint Statement of European Roma women activists convey a clearer a less ambiguous message. Content wise it is similar to the 1994 Seville Declaration but it adopts a much sharper and stronger tone. Referring to sensitive issues such as early marriages (insert some) the group states:

“Roma women activists acknowledge the fact that these practices are harmful to young women and men and should be eliminated. These practices are not ‘Roma practices’ but they rather exist in every patriarchal society/community. Although these practices are present within the community, the Roma do not have the sole responsibility in overcoming them. We, the human rights defenders of Roma women be-

90). Efectele majore ale acestei tendințe sunt evidențiate de ceea ce eu numesc „*epoca negării identității rome*”, în speță recensământul din 2002.¹¹

Se poate presupune că demersurile activiștilor romi, care au reflectat transformările ce aveau loc în comunitățile rome, au influențat și conturat “revoluția” activistelor pentru drepturile femeilor rome. Acestea din urma nu au putut decât să subscrie la nevoia imperativă de a păstra identitatea vie și prin aceasta au subliniat importanța valorilor culturale, tradițiilor și responsabilităților aferente, în detrimentul unui mesaj puternic și autoritar concentrat pe drepturile femeilor.

Într-adevăr, activistele rome au fost conștiente de sensibilitatea particulară legată de moștenirea culturală, tezaurul identitar și de stereotipurile care le înconjoară, mai ales că frica de răspândire a stereotipurilor există și în prezent la activiștii romi: „*Nu putem să cream o problemă a romilor, mariajele timpurii, când ele se practică de mai mult timp și în celelalte culturi. Riscăm să facem un stereotip din acest fenomen. Studiul vostru, dacă nu este întărit cu reacțiile de astăzi, va contribui la întărirea acestor stereotipuri*”.¹²

Pentru a ilustra ritmul lent al transformărilor în rândul femeilor rome mă voi referi la un mesaj transmis în mod direct, obiectiv, în 2006, la Masa Rotundă a Femeilor Rome, organizată de către Centrul de Monitorizare al Comisiei Europene (EUMC), în data de 3 mai 2006, București, România.

Declarația comună a activistelor de etnie romă din Europa transmite un mesaj foarte clar și deloc ambiguu. Din punct de vedere al conținutului este similar „Declarației de la Sevilla” din 1994, însă adoptă cu un ton mai ferm, mai puternic.

¹² Nicolae Gheorghe, Bucharest, *Early marriages in Roma communities, state of law, cultural autonomy and individual rights*, 2008.

¹¹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Romania>

¹² Nicolae Gheorghe, București, *Căsătoriile timpurii în cadrul comunității rome, cadrul legislativ, autonomie culturală și drepturi individuale*, 2008.

lieve that law must prevail and culture should not be used as an excuse whenever such practices are being performed. “

There is an obvious and stringent need for a follow up of this message, or part of the message to continue to be spread by women activists to their conferences, meetings, etc as well as in actions.

A hard to pass exam for the Roma activist women is still considered the approach of the early marriages in Roma communities. On this issue, controversies are still present even between the well known activists in Romania:

«The traditional culture tries to protect individual. Indeed, it controls them. The daughter in law - mother in law controversy: if the daughter in law is obedient, when they become mothers-in-law they already have an obedient person in the household», Said Delia Grigore.¹³

Versus:

“People who marry at 13, 14 years of age follow the family pattern and those with a softer heart are believed to be goofy. This is the dark side of the Romanipen. I speak in the name of mothers, of women who have suffered and had to obey because «that’s the custom/ tradition/ law», said Letitia Mark¹⁴

Closer to a gender equality approach is the answer of the traditional leaders:

...I do not agree with early marriages, although I’ve been married twice, first time when I was 14. Meetings with the leaders must be organised, to raise

Referindu-se la problema sensibilă a căsătoriilor timpurii (intercalare), grupul declară: „*Activistele rome recunosc faptul că aceste practici dăunează tinerilor, femeii și bărbații și trebuie eliminată. Aceste practici nu sunt “practici rome”, ci mai degrabă există în fiecare dintre societățile/comunitățile patriarhale. Deși aceste practici sunt prezente în cadrul comunității, romii nu au singura responsabilitate de a le depăși. Noi, apărătoarele drepturilor femeilor rome, credem că legea trebuie să aibă întâietate și cultura nu trebuie folosită drept scuză de fiecare dată când se aplică aceste practici.*” Există o necesitate clară și stringentă de a continua construcția și promovarea acestui mesaj cu fiecare ocazie, precum și de traduce-re a sa în acțiuni cât mai concrete și vizibile.

O provocare extremă pentru activistele rome este considerată a fi abordarea practică a problemei căsătoriilor timpurii în comunitățile rome. Controversele încă persistă asupra acestei chestiuni, chiar dacă sunt întreținute de lideri romi bine cunoscuți în România: „*Cultura tradițională încearcă să protejeze indivizii. Într-adevăr, îi controlează. Controversa noră-soacră: dacă nora e supusă, când devine soacră are pe cineva supus*”, a spus Delia Grigore,¹³

versus

“*Cei care se căsătoresc la 13, 14 ani urmează modelul familial, iar cei care au o inimă mai bună sunt luați ca mototoli. Aceasta este partea neagră a Romanipen-ului. Eu vorbesc în numele mamelor, femeilor care au suferit și care au înghițit pentru că „așa-i legea”, a spus Letiția Mark.*¹⁴

¹³ Delia Grigore, Bucharest, conference „*Early marriages in Roma communities, state of law, cultural autonomy and individual rights*” organised by Romani CRISS in 2008

¹⁴ Letitia Mark, Bucharest, conference „*Early marriages in Roma communities, state of law, cultural autonomy and individual rights*”, organised by Romani CRISS in 2008

¹³ Delia Grigore, București, conferința „*Căsătoriile timpurii în cadrul comunității rome, cadrul legislativ, autonomie culturală și drepturi individuale*” organizată de Romani CRISS în 2008

¹⁴ Letitia Mark, București, conferința „*Căsătoriile timpurii în cadrul comunității rome, cadrul legislativ, autonomie culturală și drepturi individuale*” organizată de Romani CRISS în 2008

■ **GENDER EQUALITY, SENSE OF BELONGING, BOTH?**
 ■ **EGALITATEA DE GEN, SIMȚ AL APARTENENȚEI, AMBELE?**

awareness, because we speak of it, but we don't see the hardships in the community stated Gabor Iancu, coordinator with the Adventist Church.¹⁵

But also:

"No matter if they (the Cladarari Roma community) want or not to become emancipated, the Roma communities, thus including the girls and boys these days will become modern, because there is a tendency of an older age rate to get married and a higher educational level in Roma communities" said Florin Cioaba¹⁶ in 2006.

The most recent report on early marriages¹⁷ express more clearly all these points of view at the level of Roma activism, presents study cases, but still not dare enough to conclude as strongly as the message expressed by the women in 2006, that the change has to come up soon. Nevertheless, they propose a coherent solution:

"The need for joint action from the Roma community and from the authorities in what regards support to the Roma children in order for them to benefit of all their legal rights and, where the case, to raise awareness of parents in terms of their children's needs to enjoy a normal development and to acquire a social status by their own choice"

Even more recent that the report, Madalin Voicu dares more "...but they have to remain at level of un-

Mai aproape de abordarea egalității de gen este răspunsul liderilor tradiționaliști: „...nu sunt de acord cu căsătoriile timpurii, deși am fost căsătorit de două ori, prima oară la 14 ani. ...Trebuie să facem întâlniri ocazionale cu liderii, de conștientizare, pentru că noi vorbim, dar nu vedem greutățile din comunitate” a afirmat Gabor Iancu, coordonatorul programului „Romi pentru Romi” al Bisericii Adventiste.¹⁵

De asemenea, „indiferent dacă ei (comunitatea romilor căldărari) vor sau nu să se emancipeze, comunitățile rome, inclusiv fetele și băieții vor deveni moderni, deoarece există tendința de căsătorie târzie și un nivel mai mare de educație în comunitățile rome” a declarat Florin Cioabă¹⁶ în 2006.

Cel mai recent raport referitor la căsătoriile timpurii¹⁷ exprimă mai clar toate aceste puncte de vedere la nivelul activismului rom, prezintă studii de caz, însă concluziile nu sunt la fel de puternice și îndrăznețe ca mesajul exprimat de femei în 2006, și anume că schimbarea trebuie să apară cât mai curând.

Totuși, se propune o soluție coerentă, în speță „nevoia de acțiune comună din partea comunității rome și din partea autorităților în ceea ce privește sprijinirea copiilor romi de a beneficia de toate drepturile lor legale și, acolo unde este cazul, conștientizarea părinților referitor la nevoia copiilor de a se bucura de o dezvoltare normală și de a dobândi un statut social prin propria lor alegere”.

¹⁵ Gabor Iancu, Bucharest, conference „Early marriages in Roma communities, state of law, cultural autonomy and individual rights”, organised by Romani CRISS in 2008

¹⁶ „Traditions and change, individual and collective human rights, gender equality within Roma affairs” – Varsovia, octombrie 2006

¹⁷ Romani CRISS, „Are children rights negotiable? The case of early marriages in the Roma communities in Romania”, Bucuresti, 2008”

¹⁵ Gabor Iancu, București, Căsătoriile timpurii în cadrul comunității rome, cadrul legislativ, autonomie culturală și drepturi individuale” organizată de Romani CRISS in 2008

¹⁶ Conferința „Tradițiile și schimbarea, drepturi umane individuale și colective, egalitatea între sexe în problemele rome”, Varsovia, octombrie 2006

¹⁷ Romani CRISS, „Drepturile copiilor se negociază? Cazul căsătoriilor timpurii în comunitățile rome din România”, București, 2008.

derstanding, not to appeal to early marriage. In case of marriage between minors, it can only be seen as an act of barbarism, with parents as main responsible for the situation”¹⁸.

It's impossible to define a conclusion based on all these different, contradictories opinions, all of them coming from Roma activists, most of them acting on human rights.

A great lesson for us was given also by Nasrin Mohammadi from the Marivan Women's Cultural Society in Iran while speaking about women rights in contradiction with their religion, she says that “Women face more pressure in a traditional society and in our region because of deprivations and the rule of [old] traditions this pressure has become much stronger. Women in our region are seen as ‘second class’ citizens. The economic situation of women is a main factor; they are totally dependent on men and also the laws of our country are such that the courts never protect women.”¹⁹

There are many other examples as this one, and as long as we don't change the paradigm, and we continue to look after explanations instead of solution, the future of young girls in our own communities will remain vulnerable.

We shall stop continue to believe that raising gender equality and early marriages issues is divisive, as

Într-un raport mult mai recent, deputatul Mădălin Voicu îndrăznește și mai mult: „... *ele trebuie să rămână numai la stadiul de înțelegere, nu să se recurgă la o căsătorie timpurie. Dacă se face o căsătorie între minori, ea nu poate fi considerată decât un act de barbarie, principalii răspunzători fiind chiar părinții*.”¹⁸

Emiterea unei concluzii având la bază toate aceste opinii diferite, exprimate de activiști romi, cei mai mulți acționând pentru apărarea și promovarea drepturilor omului, este cât se poate de dificilă.

Nasrin Mohammadi, activistă în cadrul Societății Culturale a Femeilor Marivan din Iran, ne dă o lecție de mare valoare în timp ce vorbește despre drepturile femeilor în contradicție cu religia lor, spunând că „*Femeile se confruntă cu o presiune mai mare în societatea tradițională și în regiunea noastră. Datorită privării și predominanței tradițiilor [vechi], această presiune a devenit mai puternică. Femeile din regiunea noastră sunt văzute ca “cetățeni de mâna a doua”. Situația economică a femeilor este factorul principal; depind în totalitate de bărbați și așadar, legile țării noastre sunt de așa natură încât instanțele nu protejează niciodată femeile*.”¹⁹

Atât timp cât noi nu schimbăm paradigma și continuăm să căutăm explicații în loc de soluții, viitorul tinerelor fete din comunitățile din care facem parte va rămâne unul incert.

Trebuie să încetăm să mai credem că ridicarea problemelor de egalitate de gen și a celor legate de căsătoriile timpurii determină divizarea, așa cum s-a întâmplat în cazul altor grupuri minoritare²⁰ din alte țări.

¹⁸ <http://www.infoportal.ro/articol~din-actualitate~info-834497~logoditi-la-trei-ani.html> (12 feb 2009, Adevarul online)

¹⁹ <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE13/088/2008/en/d140767b-5e45-11dd-a592-c739f-9b70de8/mde130882008eng.pdf>

¹⁸ <http://www.infoportal.ro/articol~din-actualitate~info-834497~logoditi-la-trei-ani.html> (12 feb 2009 Adevarul online)

¹⁹ <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE13/088/2008/en/d140767b-5e45-11dd-a592-c739f-9b70de8/mde130882008eng.pdf>

²⁰ Fareda Banda și Christine Chinkin, “*Gen, minorități și populație indigenă*”, <http://www.un-ngls.org/orf/cso/cso6/MRGGenderReport.pdf>

■ **GENDER EQUALITY, SENSE OF BELONGING, BOTH?**
■ **EGALITATEA DE GEN, SIMȚ AL APARTENENȚEI, AMBELE?**

other minorities groups did²⁰. As Fareda Banda also underlines²¹, the failure to identify the racial elements of gender discrimination or the gendered elements of race discrimination can serve to reinforce both patriarchy and racism.

I consider that we face difficulties when confronted by practices rooted in culture but then where are the human rights of these children? When do we speak about human rights and when we don't in the case of our people? Do we truly believe we don't violate Roma children and women's human rights through our silence and our explanations?

It is my belief that we all don't do almost nothing or at least something far to be sufficient in order to find the proper solutions for, at least, individualizing the gender issue in the case of Roma women.

The rare discussions on the issue of multiple discrimination faced by the Roma women, occasioned by social dramas, packed as side-events of various meetings on much "better ranked" issues are not enough. The situation requires an increased preoccupation from the members of the Roma community, on one side, and a more integrative attitude of the mainstream actors that would bring closure to the sensitive issue of Roma woman.

Romani women activists approach on gender equality, and specifically on early marriages issue has to become systematical, courageous and well defined, in terms of goals, in order to decisively influence those working on Roma rights to consider the

Așa cum subliniază și Fareda Banda²¹, eșecul în identificarea elementelor rasiale în discriminarea de gen sau elementelor de gen din discriminarea rasială poate servi la aprofundarea patriarhismului și rasismului.

Consider că avem dificultăți atunci când suntem confrunțați cu practici care își au rădăcinile în cultură, însă în acest caz unde sunt drepturile acestor copii? Când vorbim despre drepturile omului și când nu vorbim despre ele în cazul comunității noastre? Credem cu adevărat că nu încălcăm drepturile copiilor romi și ale femeilor prin tăcerea sau prin explicațiile noastre?

Sunt de părere că niciunii dintre noi nu facem aproape nimic sau măcar suficient pentru a găsi soluțiile corespunzătoare, cel puțin pentru a individualiza problemele de egalitate de gen în cazul femeilor rome.

Discuțiile rare referitoare la problema discriminărilor multiple cu care se confruntă femeile rome, ocazionate de dramele sociale, structurate ca evenimente conexe în diferite întruniri asupra problemelor „mai bine cotate” nu sunt suficiente. Situația necesită o preocupare crescută din partea membrilor comunității rome, pe de o parte, și o atitudine mai integrativă a actorilor neromi, mai apropiată de problemele delicate pe care le acuza femeia romă, pe de cealaltă parte.

Abordarea activistelor rome referitoare la egalitatea de gen și, în mod specific, asupra problemei căsătoriilor timpurii trebuie să devină sistematică, curajoasă și bine definită în ceea ce privește obiectivele. Toate aceste elemente pot influența decisiv activiștii din sfera drepturilor omului în a deveni interesați și responsabili, în a-și aborda munca și din perspectiva egalității de gen. Mai mult, această „voce” ar trebui să se adreseze

²⁰ Fareda Banda and Christine Chinkin, "Gender, minorities and Indigenous people", <http://www.un-ngls.org/orf/cso/cso6/MRGGenderReport.pdf>

²¹ Fareda Banda and Christine Chinkin, "Gender, minorities and Indigenous people", <http://www.un-ngls.org/orf/cso/cso6/MRGGenderReport.pdf>, page 11

²¹ Fareda Banda și Christine Chinkin, "Gen, minorități și populație indigenă", <http://www.un-ngls.org/orf/cso/cso6/MRGGenderReport.pdf>, p. 11

issues, to make them accountable, responsible and, not the least, interested to look at their work from a gender perspective as well; moreover, this “voice” should address also the local and central Romanian authorities to get involved into the process, create policies, implement de facto policies.

I have to conclude that the challenge that Roma women activists also need to address is the emancipation of the Romani women from the imperatives of tradition, for the purpose of activism is to generate change for the better for individuals as well as for community. That means that the focus should be clearly gender equality. Equally important is that Romani women assure fellow Romani activists that this drive for gender equality is not pursued at the expense of loss of identity.

To build upon a stronger voice of the Roma women's rights, inspired by our friend work, Virginia Wolf, we shall offer men a guinea for the world peace, but we shall save two more, one for Roma girls' education²², second one for Roma women movement to develop the weapon of their independent opinion²³! I might need a coin for myself, to continue to write and act more in the spirit of principles and values towards gender equality!

autorităților locale și centrale din România pentru a se implica în proces, pentru a crea politici și pentru a le implementa de facto. Trebuie să concluzionez că provocarea unei activiste pentru drepturile femeilor rome constă și în necesitatea de a aborda emanciparea femeilor rome în afara imperativului tradiției, deoarece scopul activismului este generarea unei schimbări în mai bine atât a indivizilor, cât și a comunității.

Acest lucru semnifică faptul că un punct central ar trebui să fie în mod clar egalitatea între femei și bărbați, între băieți și fete. La fel de important este ca femeile rome să asigure ceilalți activiști romi că această acțiune pentru egalitatea de gen nu se va desfășura în detrimentul identității culturale.

Pentru a clădi o voce mai puternică a femeilor rome, inspirate de lucrarea prietenei noastre Virginia Wolf, vom oferi bărbaților o guinee pentru pacea mondială, însă vom mai păstra două, una pentru educația²² fetelor rome, a doua pentru mișcarea femeilor rome în scopul dezvoltării armei proprii opinii independente!²³

Aș avea nevoie și eu de o monedă, să continui să scriu și să acționez mai mult în scopurile principiilor și valorilor egalității între femei și bărbați!

²² Virginia Wolf, “*Three guineas*”: if [daughters] are going to be restricted to the education of the private house they are going... to exert all their influence both consciously and unconsciously in favour of war. Of that there can be little doubt.”

²³ Virginia Wolf, “*Three guineas*”: “help women to earn their livings in the professions is to help them to possess that weapon of independent opinion which is still their most powerful weapon. It is to help them to have a mind of their own and a will of their own with which to help you to prevent war.”

²² Virginia Wolf, “*Three guineas*” [*Trei guinee*], “dacă [fiicele] vor fi limitate la educația privată ...își vor exercita toată influența, conștient și inconștient în favoarea războiului. Nu există nici cea mai mică îndoială în această privință”.

²³ Virginia Wolf, “*Three guineas*” [*Trei guinee*], “a ajuta femeile să își câștige existența prin exercitarea profesiilor înseamnă a le ajuta să posede arma opiniei independente, care este încă cea mai puternică armă. Înseamnă a le ajuta să gândească singure, să aibă propria voință cu care să vă ajute să preveniți războiul”.

■ **GENDER EQUALITY, SENSE OF BELONGING, BOTH?**
 ■ **EGALITATEA DE GEN, SIMȚ AL APARTENENȚEI, AMBELE?**

■ Magda Matache is since November 2005 the Executive Director of Romani CRISS (www.romanicriss.org), an NGO which defends and promotes the rights of Roma in Romania by providing legal assistance in cases of abuse and works to combat and prevent racial discrimination against Roma in all areas of public life, including the fields of education, employment, housing, and health. Magda herself a Romani woman has been working on Roma issues since 1999, in different local, national and mostly international programs focused on Roma and minorities' issue. Since 2001 she works with Romani CRISS. Matache was trainer in Council of Europe' youth programs and short term observer for several OSCE/ODIHR missions in Balkan countries and participated in the implementation of regional projects, such as "Roma and Stability Pact in South-Eastern Europe", "Roma, use your ballot wisely" coordinated by OSCE/ODIHR and Council of Europe. Magda has a Master's degree in European Social Policies from Bucharest University, in Romania. Her bachelor is from the Sociology and Social Work College also part of the University of Bucharest. ■ Magda Matache este director executiv al Romani CRISS (www.romanicriss.org) din noiembrie 2005. Romani CRISS este o organizație neguvernamentală care apără și promovează drepturile romilor din România. Oferă asistență juridică în cazuri de abuz, combate și previne discriminarea rasială îndreptată împotriva romilor în toate domeniile vieții publice cum ar fi educația, piața muncii, locuire și sănătate. Magda, femeie de etnie romă, a lucrat în acest domeniu din 1999 în diferite programe locale, naționale, dar mai ales internaționale axate pe problematica romilor și a minorităților. Din 2001 lucrează la Romani CRISS. Matache a fost trainer în programele pentru tineri gestionate de Consiliul European și observator pe termen scurt în numeroase misiuni ale OSCE/ODIHR în țările balcanice. A participat la implementarea proiectelor regionale ca de exemplu "Romii și pactul de stabilitate în Europa de sud-est", "Romi, votați inteligent" (program coordonat de OSCE/ODIHR și Consiliul European). A absolvit programul de masterat Politici Sociale Europene al Universității București, este licențiat în Sociologie și Asistență Socială al aceleași universități. ■ De andar o Novembre 2005, Magda Matache si o Baro Sherudno kau Romani CRISS (www.romanicriss.org), jiekh Organizacia pala e zakonura thaj e ciacimata e Rromenge ande Romunia, den legalno jutimos e rromenge kana lenge zakonura thaj ciacimata si ushtade thaj vi butya kash te lashieren thaj len sama anglal kash te na kerdio diskriminacia pala e rrom peste sa ande o trajo mashkar e luma, sar vi ande edukacia, butyaripen, kherangi problema, thaj sastipe. Vi voi e Magda si rromni thaj kherel buty pala e rroma de andar o bersh 1999, ande e programura lokalno, themuthne thaj internacionalno programura anglune andar e rroma thaj e problemura so sip ala e minoritetura. De andar o bersh 2001, kherel butyi e Romani CRISS-esa. Matache sikavelas e manushen ando Concilio e Europako programura pala e terne thaj sas pe cera vrama vi manush kaj dikhel thaj lel sama, andar e tradimata so sas e OSCE/ODIHR ande el tehma andar o Balkan, thaj sas kotor ande e impelmentacia so kerdili pala e reginalno proiectura, sar si "Rroma thaj Phanglipe pala o Stabiliteto ande Sud-Esto e Europako", "Rromale ankalaven tumaro ciacimos po alosarimos" so sas sherudino katar o OSCE/ODIHR thaj o Concilio e Europako. E Magda si jiekh Masterato ande Europake Politike Socialne katar e Universiteta Bukureshti, ande Romunia. Laki diploma si pal o Kolegiumo pala Sociloogia thaj Socialno Butyi sa kotor andar e Universiteta Bukureshti.